

Кредиттік карталардың экономикалық мәні мен болашағы

З.Ж. Амангелдинова¹, С. Жандосұлы², Г.Р. Топшахова³

^{1,2}Қаржы кафедрасының студенттері

³Қаржы кафедрасының аға оқытушысы, э.ғ.м.
amangeldinovaksu@mail.ru

^{1,2,3}академик Е.А. Бөкетов атындағы ҚарМУ

Түйіндеме. Берілген мақалада несие карточкаларының мәні, даму тарихы, еліміздегі даму кезеңдері және қазіргі кездегі жағдайы келтірілген және талдау жасалған.

Кілт сөздер: Кредиттік карта, лимит, қолма-қол ақша, банкомат, POS-терминалдар, эмитент

Кредиттік карта – банктің кредиттік ақшасы бар төлем картасы. Банк тауарлар мен қызметтерге ақы төлеу үшін қарыз беруге дайын ақша сомасын – кредиттік лимитті белгілейді. Сіз бұл ақшаны банкке пайызбен қайтарасыз. Кредиттік карта тұтынушылық кредиттерді және мұқтаждыққа алынған кредитті алмастырады. Банк алдында кредитті нысаналы пайдалану туралы есеп берместен, оны пайдалану мүмкіндігі, сондай-ақ өтегеннен кейін кредиттік желіні тұрақты қайта қалыпқа келтіру мүмкіндігі кредиттік карталардың басты артықшылығы болып табылады.

Қолма-қол ақшасыз есеп айырысу жүйесі АҚШ-та "сауда бумасы" кезінде (1940-1950 жылдары) құрылды. Көп жағдайда ол чек кітапшаларын алмастырды. Өз даму барысында карталарды техникалық жаңғырту жүргізілді. Алдымен бұл жай ғана картон бөлігі болды, содан кейін картада нөмір мен иесінің атын эмбоссирлеу пайда болды және ол перфокарта принципі бойынша жұмыс істей бастады. 1970-ші жылдардың басында магниттік жолақ жасалды, ал 1990-шы жылдардың соңында несие карталарына микросхемалар интеграциялана бастады.

Бірінші әмбебап несие картасы (Diners Club) 1950 жылы пайда болды.

Барлық карталар өз өмір сүруінің бірінші уақытында банктерден іс жүзінде шексіз несие алуға мүмкіндік берді. Сондықтан, мысалы, Diners Club картасы сияқты карталар өте бай адамды автоматты түрде белгілеген.

Өз өмірінде кемінде бір рет несие картасын пайдаланбаған немесе оның не екенін білмейтін заманауи орташа тұрғынды елестету қиын. Азиядағы ең үлкен ел туралы не айту керек. Қазақстанда әрбір тұрғын банктік қызметтерге қол жетімді, оның ішінде ең қолайлы жағдаймен несие карталарын таңдау мүмкіндігі бар.

Қазақстан - дамыған экономикасы бар Азиядағы ең ірі елдердің бірі өз аймағында экономикалық тенденцияларды орната алады деп айту әділетті. Сарапшылардың пікірінше, бүгінде Қазақстанның банк секторы өте қолайлы кезеңді бастан кешуде. Ағымдағы жылдың бірінші тоқсанындағы жағымсыз көрсеткіштерге қарамастан, тұтастай алғанда жағдай қанағаттанарлық және банк секторын қалпына келтіру туралы айтуға болады. Бұл негізінен бас қаржы реттеушісінің саясаты және көлеңкелі жағдайда жұмыс істейтін күмәнді банктер секторын тазарту арқасында мүмкін болды.

Әрине, бұл банктер өздерінің қазіргі және болашақ клиенттеріне несие картасы бойынша тиімді қызметтер пакетін ұсына алады (1-кесте).

1-кесте.

Несие картасы бойынша тиімді қызметтер пакеті

Банк атауы	Карточка атауы	Несие лимиті	жеңілдікті кезеңдер	Жылдық төлем мөлшері	Комиссия	Cashback
1, Halyk bank	American express platinum	7 500 000	60 күн	2900	1%	7%
2. Kaspi Bank	Kaspi Red	50000-150000	30 күн	0-5995	0%	1-5%
3. Forte bank	Visa platinum	3 000 000	55 күн	1000	2%	1.5%
4. Centercredit bank	Centercredit	Жеке есептеледі	50 күн	0	2,5%	0%
5. Homecredit Bank	Дос	Жеке есептеледі	62 күн	0	0%	1-10%
6. Altyn bank	Nomad club	3 000 000	2 ай	3900	3%	200-400 тг

Сарапшылардың пікірінше, бүгінде Қазақстанның банк секторы өте қолайлы кезеңді бастан кешуде. Ағымдағы жылдың бірінші тоқсанындағы жағымсыз көрсеткіштерге қарамастан, тұтастай

алғанда жағдай қанағаттанарлық және банк секторын қалпына келтіру туралы айтуға болады. Бұл негізінен бас қаржы реттеушісінің саясаты және көлеңкелі жағдайда жұмыс істейтін күмәнді банктер секторын тазарту арқасында мүмкін болды.

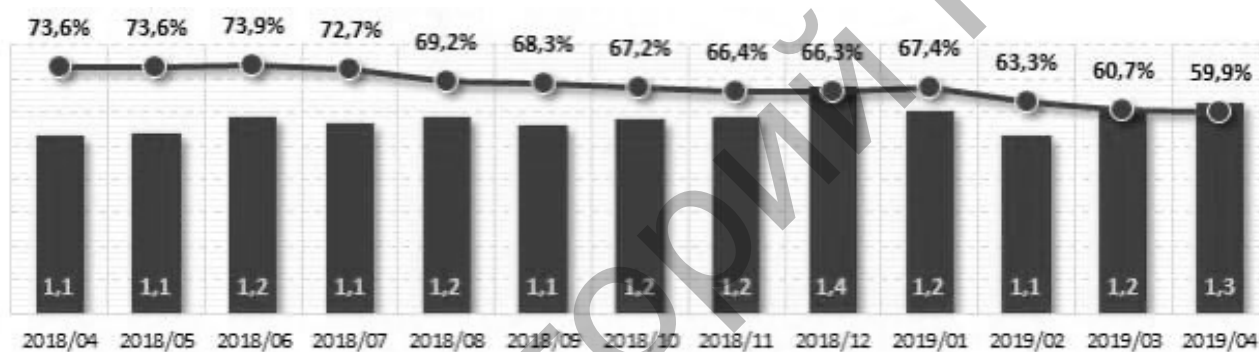
Қазақстандағы несие карталарының саны 47,9% артты. Өткен жылдың қараша айында елде 5,43 миллион несие карталары бар, бұл өткен жылмен салыстырғанда 47,9 пайызға артқан. Сонымен қатар, елдегі әрбір екінші кредиттік карта белсенді қолданылады (51%): бұл 2,77 миллион белсенді карта - бұл өткен жылдың сәйкес мерзімімен салыстырғанда 85,3% -ға көп. Айта кетейік, 2018 жылы айналыстағы несие карталарының тек 40,7% -ы, ал бес жыл бұрын - 11,1% ғана пайдаланылған болатын.

Екінші деңгейдегі үздік 10 банктің ішінен 7 банк несие портфелі бойынша несие карталарын ұсынады. Олардың ішінде тек үш банкте бөліп төлеу картасы бар: ForteBank, Сбербанк және ЦентрКредит Банкі.

Қазақстандық және шетелдік эмитенттер шығарған төлем карточкаларындағы қолма-қол ақшаны алу көлемі өсіп жатқанына қарамастан (жылына + 18%), тарихта тұңғыш рет карточкалар бойынша айналымнан қолма-қол ақшаның үлесі 60% -дан төмендеген.

2019 жылдың сәуірінде қазақстандықтар төлем карточкаларына 1,3 трлн. Теңгені шығарды, бұл өткен жылдың сәуірімен салыстырғанда 18,2% -ға көп. Сонымен бірге, карточкалардағы айналымнан операциялардың үлесі 2019 жылғы сәуірде 59,9% -ға дейін төмендеді, бір жыл бұрын ол 73,6% құрады.

Жалпы, 2019 жылғы қаңтар-сәуірде карточкалық операциялар бойынша қолма-қол ақшаның үлесі 74,2% -дан 62,6% -ға дейін төмендеді.

Сурет 1. Карточкалық операциялар бойынша қолма-қол ақшаның үлесі

Төлем карточкаларындағы қаражаттың басым бөлігі банкоматтар арқылы жүзеге асырылады: 2019 жылдың сәуірінде олардан 1 триллионнан астам 1,3 трлн теңге (83,3%) алынды. Кеңселердегі POS-терминалдар арқылы тек 209 млрд. Теңге немесе 16,7% алынды.

2019 жылдың алғашқы төрт айында қолма-қол ақшаны беру көлемі бойынша Қазақстан облыстары арасында дәстүрлі түрде 1,3 трлн. Теңге ақшаны қолма-қол ақшаға айналдырған Алматы қаласы, Алматы қаласы көшбасшы болып табылады; екінші орында Нұр-Сұлтан - 517,2 млрд. теңге, Түркістан облысы үздік үштікті, ал Шымкент қаласы - 429,8 млрд.

Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің мәліметі бойынша, 2019 жылдың сәуір айының соңында Қазақстандағы банкоматтар саны 10,5 мыңды құрады - өткен жылмен салыстырғанда 6,9% -ға көп.

Қазақстан Республикасының екінші деңгейлі банктерінің корпоративтік веб-сайттарының мәліметтері бойынша, 2019 жылдың маусым айында банкоматтардың саны 9,9 мыңнан асады. Банкоматтарының ең ірі 5 ірі топтамасына Қазақстан Республикасының екінші деңгейлі банктерінің 79,5% -ы келеді.

Қорытындылай келе кредиттік карточка – бұл ақпараттың қазіргі жоғары технологиялық алып жүрушісі. Мамандардың айтуы бойынша, кредиттік карточка – бұл Қазақстанның банк жүйесінің болашағы. кредиттік карточка жақында тек қана қолма – қол ақшаларды емес, құжаттарды да ауыстырады (жеке куәлік немесе төл құжат орнына – карта суретімен). Барлық әлемде 2,5 миллиардтан астам адам тауарлар мен қызметтерге төлем жасау, жалақы алудың құралы және есептеудің тағы басқа түрлері ретінде кредиттік карточкаларды таңдады. Ендеше, кредиттік карточка қолма – қол ақшалармен есептеуге қарағанда, қолайлы, әрі сенімді болып табылады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. <https://informburo.kz/cards/kak-vybrat-kreditnyuyu-kartu-obzor-produktovkazhstanskikh-bankov.html>
2. Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің 2018 жылғы Жылдық Есебі
3. <https://7kun.kz/>
4. <https://qazaqtimes.com/article/4985>
5. <http://akikat01.com/>

Электронные деньги: сущность, функции и роль в экономике

М.К. Асанова¹, А.С. Сарсекеева²

¹к.э.н., доцент кафедры экономики и международного бизнеса,
²магистрант 1-го года обучения по специальности «Мировая экономика»
massanova@mail.ru, anel_sarsekeeva@mail.ru

^{1,2}Карагандинский государственный университет имени Е.А. Букетова, г. Караганда

Аннотация: В данной статье рассмотрена суть электронных денег, обозначены их основополагающие функции, виды и свойства; обосновывается возрастающая роль цифровой наличности в системе безналичных платежей; отражены отличия фиатных, нефитатных электронных платежных единиц, разграничены сферы их использования и способы осуществления расчетов.

Ключевые слова: электронные деньги; платежные системы; сеть Интернет; эмитент; смарт-карта; фиатные, нефитатные электронные деньги.

Электронные деньги довольно прочно устоялись в современном мире и становятся одним из главных видов денег, так как они значительно упрощают денежный наличный оборот в денежной системе стран, а также сокращают расходы на транзакцию денежного обращения при приобретении услуг и товаров. Электронные деньги выражены в наиболее практичной форме использования, которая предоставляет возможность экономить на расходах по обслуживанию наличных денег, уменьшать время транзакций, при том, что они выполняют одинаковые функции с традиционными деньгами, соответственно, перспектива замещения безналичные и наличные деньги электронными очень большая [1].

Электронные деньги не имеют физического выражения, но являются средством платежа, которое эквивалентно национальной валюте государства, также они эмитированы коммерческим банком или любым другим юридическим лицом. Другими словами, электронные деньги определяют как требования пользователей к эмитенту денежной стоимости, находящейся на электронных носителях в распоряжении пользователя. Они способствуют ускорению экономического роста с момента своего возникновения. Обязательства эмитента денежного характера отвечают следующим критериям:

- устанавливаются и хранятся на электронных носителях;
- выпускаются эмитентами при условии получения от других лиц денежных средств объемом не менее эмитированной денежной стоимости;
- принимаются в виде средства платежа иными (помимо эмитента) организациями.

Использование электронных денег привлекает потребителей тем, что они просты, понятны, а самое главное доступны для широкого круга потребителей, в этом заключается их уникальность. Они предоставляют возможность моментальной оплаты товаров и услуг в местах, имеющих доступ к Интернету. Для применения данных денег в целях оплаты за что либо, пользователю сети Интернет необходимо заключить договор с платежной системой, т.е. организацией-эмитентом электронной наличности. Это происходит в виде прохождения регистрации на сайте организации-эмитента, где счету присваивается номер (интернет-кошелек), в котором будут храниться цифровые деньги. Главным подтверждением перевода денег на интернет-кошелек является чек, который выдается потребителю уполномоченной организацией на эти операции в данной платежной системе. Чек предоставляет право подать жалобу на платежную систему, если поступление платежа не произошло [2].

Одно из основных отличий электронных денег от других платежных инструментов заключается в том, что эмитент и получатель цифровой наличности различаются, тогда как в случае других платежных инструментов они одинаковы (например, банки могут выпускать кредитные карты и в то